

שמות חיצוניים לדמויות אנונימיות במקרא

דמויות מקראיות רבות מופיעות במקרא עצמו, ללא ציון שמן. המדרש או מסורות שונות באים לעיתים להשלמת החסר, ומספקים שמות (ואף מידע נוסף) לדמויות חסרות השם. ערך זה מציג שמות מקובלים ומסורתיים לדמויות מקראיות, רובן נשים, שבמקור שמן לא מוזכר, חלק מהשמות מקורם מספר הישר אשר יש שמפקקים באמיתותו.

תוכן עניינים

נשות קין והבל

אשת הבל

בני האלוהים

אם נח

אשת נח

אמו של אברהם אבינו

אשת לוט

בת לוט

הפליט

מלכי-צדק

אשת ישמעאל

הראשונה

השניה

עבד אברהם אשר הביא את רבקה ליצחק

הנער המתרגם ליוסף והרודף אחר השבטים

אשת פוטיפר

חרטומי פרעה

שני יהודים שהכו אחד את השני במצרים

הנער המבשר למשה על נבואות אלדד ומידד

אשת יהושע בן נון

אם סיסרא

ארבעה אנשים מצורעים

אישה אלמנת אחד מבני הנביאים

בנה של האישה השונמית

בת יפתח

אשת מנוח, אם שמשון

הנולד הצור מנוח דור

בעלותו יואב מעין דוד

אם דוד

מלכת שבא

אשת איוב

אם המן האגגי

אביו של חבקוק

אביו של יואב בן צרויה

אישים עם שמות כפולים במקרא

צפורה

האישה הכושית

אסנת אשת יוסף

קטורה

רעואל

שפרה ופועה

לקריאה נוספת

הערות שוליים

נשות קין והבל

שם: קלמנא

מקור: אברבנאל, בראשית ד, א

שם נוסף: הויה

מקור: הרב חיים קנייבסקי בשם מדרש כתב יד.

אשת הבל

שם: בלבירא

מקור: אברבנאל, בראשית ד, א

בני האלוהים

אשר נאפו עם נשים שונות.

שם: שמחזאי ועזאל

מקור: ילקוט שמעוני בראשית ו ד

שם נוסף: עוזא ועזאל

מקור: תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף ס"א

שם נוסף: בני קין

מקור: ספר הזוהר בראשית לז.

שם נוסף: בני השופטים

מקור: ספרי בהעלותך פו

אם נח

שם: אשמוע בת אלישוע בן חנוך

מקור: ספר הישר

שם נוסף: שמה בת אנוש

מקור: ספר למכסה עתיק בשם מדרש כתב יד

שם נוסף: ברונוש בת ברכאל

מקור: הרב שלמה אלגאזי בראש ספרו תולדות אדם

אשת נח

שם: נעמה בת למך (מוזכרת בספר בראשית, פרק ד', פסוק כ"ב)

מקור: בראשית רבה, פרשה כ"ג, פסוק ג' עם זאת, כאמור ב"ילקוט מעם לועז" (בראשית א'), יש בכך קושי, כיוון שנח נולד כמה דורות אחרי למך אבי נעמה.

שם נוסף: נעמה בת חנוך

מקור: ספר הישר

שם נוסף: אמזרה (אמזרע) בת רקיעאל^[1]

מקור: ספר היובלים, פרק ד', פסוק מ"ו.

שם נוסף: טוציאה או ארציאה

מקור: סדר הדורות

אמו של אברהם אבינו

שם: אמתלאי בת כרנבו.

מקור: תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף צ"א, עמוד א'

שם נוסף: עדנה בת ארם

מקור: ספר היובלים (פרק י"א)

הגמרא^[2] מתייחסת לכך שאמותיהן של אברהם, דוד המלך, שמשון ונשים אחרות אינן מוזכרות במקרא. הגמרא גם מבארת כי היא נדרשת לפרט את שמותיהן משתי סיבות: "לפי שאמותן של יצחק ויעקב הוזכרו, צריכין אנו לידע שם אם אברהם...". וכן על מנת להוכיח לאפיקורוסים (מי שאינם מאמינים בתורה שבעל פה) שהתורה שבעל פה נכונה ואמיתית, שכן האפיקורוסים מאמינים בנכונותם של שמות אלו, על

אף שהם אינם כתובים בשום מקום אלא עברו מדור לדור בעל פה.

החיד"א כתב שאמירת שם זה היא סגולה להצלחה: "להולך לפני מלך או שר ומושל - יאמר טו"ב (17) פעמים אמתלאי בת כרנבו קודם שיעמוד לפניו".^[3]

אשת לוט

שם: עדית או עירית

מקור: פרקי דרבי אליעזר כ"ה, אשת לוט היא ובפירוש הרד"ל

בת לוט

שם: פלוטית או פליטית

מקור: ספר הישר, פרקי דרבי אליעזר כ"ה

הפליט

בישר לאברהם על מלחמת ארבעת המלכים את החמישה ועל השמתו של לוט בשבי.

שם: עוג מלך הבשן

מקור: תלמוד בבלי, מסכת נדה, דף ס"א, עמוד א'; במדבר רבה, פרשה י"ט, פסקה ל"ב; דברים רבה, פרשה א', פסקה כ"ה

שם נוסף: מיכאל או גבריאל

מקור: פרקי דרבי אליעזר כז, תוספות השלם בשם מדרש

מלכי-צדק

שם: שם בן נח

מקור: תלמוד בבלי, מסכת נדרים, דף ל"ב, עמוד ב'

אשת ישמעאל

הראשונה

שם: עיפה

מקור: פרקי דרבי אליעזר ל

שם נוסף: מריבה

מקור: ספר הישר

שם נוסף: גיגית

מקור: מדרש כתב יד מובא בספר למכסה עתיק

השניה

שם: פטמה

מקור: פדר"א ל

שם נוסף: מלכית

מקור: ספר הישר

עבד אברהם אשר הביא את רבקה ליצחק

שם: אליעזר עבד אברהם

מקור: בראשית רבה, פרשה נ"ט, פסקה י'

הנער המתרגם ליוסף והרודף אחר השבטים

שם: מנשה

מקור: תרגום יונתן, בראשית רבה, פרשה צ"א, פסקה ח'

אשת פוטיפר

שם: זוליקה

מקור: ספר הישר, המקור לכך הוא כנראה באסלאם, שם מכונה אשת פוטיפר "זוליקה" [4]

חרטומי פרעה

שם: יוחני וממרא

מקור: מדרשי התלמוד

שם נוסף: יניס וימבריס

מקור: תרגום יונתן, כמו גם בספרות חיצונית ונוצרית.

שני יהודים שהכו אחד את השני במצרים

המוזכרים בחומש שמות (ב יג) - שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עִבְיִים נָאִים

שם: דתן ואבירם

מקור: תלמוד בבלי, מסכת נדרים, דף ס"ד, עמוד ב'

הנער המבשר למשה על נבואות אלדד ומידד

שם: גרשום

מקור: מדרש תנחומא פרשת בהעלותך יב

שם נוסף: יהושע בן נון

מקור: ספרי

אשת יהושע בן נון

שם: רחב

מקור: תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף י"ד, עמוד ב',

בתנ"ך עצמו היא מוזכרת באריכות, אך לא כאשתו של יהושע: תושבת יריחו שמארכת את מרגלי יהושע בארץ כנען, וסייעה לעם ישראל בכיבוש יריחו.

אם סיסרא

שם: תמך

מקור: קדמוניות המקרא ל"א ח'-ט' בתנ"ך ספר שופטים, פרק ה' 28-30.

ארבעה אנשים מצורעים

אשר ישבו מחוץ למחנה וחזו בבריחת מחנה ארם, מלכים ב, ג, ז.

שם: גיחזי ושלוש בניו

מקור: תלמוד בבלי, מסכת סוטה, דף מ"ז, עמוד א'

אישה אלמנת אחד מבני הנביאים

אשר נעזרה באלישע לפני מכירת בניה לעבדים אצל יהורם בן אחאב, על ידי נס אסוך השמן.

שם: אשת עובדיה

מקור: תרגום יונתן בן עוזיאל במקום ופסיקתא דרב כהנא, מהדורת מנדלבויס, ב, א.

בנה של האישה השונמית

חזר לתחיה על ידי אלישע הסיפור מופיע בספר מלכים ב', פרק ד', פסוקים ח'-ל"ז

שם: עדו הנביא

מקור: ילקוט שמעוני, מלכים ב, רכח (<http://www.tsel.org/torah/yalkutsh/malachim.html#A1401>)

שם נוסף: חבקוק

מקור: ספר הזוהר בשלח יב

בת יפתח

שם: סילה

מקור: ספר קדמוניות המקרא

אשת מנוח, אם שמשון

שם: צללפוני, או הצללפוני^[5]

מקור: מסכת בבא בתרא דף צא ומדרש במדבר רבה פרשה י, ה.

מקורה של מסורת זו בספר דברי הימים א', פרק ד', פסוק ג', שם מוזכרת אשה משבט יהודה בשם "הצללפוני". החריגות בהזכרת שם אשה במקרא מלמדת על חשיבות מיוחדת שהייתה לה. בדברי הימים שם נאמר שאשה זו שייכת למשפחה מן העיר עיטם, באזור בו הסתתר שמשון (שופטים, ט"ו, ח'), והמשפחה אף הוזכרה בסמיכות למשפחת "הצרעתי", מצרעה, מקום מגוריו של שמשון.

אותו מקור מזכיר גם כי לשמשון הייתה אחות בשם נשיין, אך היא אינה נזכרת במקרא.

שם נוסף: אלומה בת רמק

מקור: קדמוניות המקרא פרק מג

בעלת האוב מעין דור

שם: צפניה

מקור: ילקוט שמעוני לספר שמואל רמז קמ

על-פי נוסחאות מסוימות במדרש, שמה של בעלת האוב היה צפניה, והיא הייתה אמו של אבנר בן נר (ע"פ הרב עזריה די פאנו בספרו "גלגולי נשמות", שמה היה צפנית). על פי גרסאות אחרות, היה שם בעלה צפניה, והיא נותרת באלמוניותה.

אם דוד

שם: נצבת בת עדאל

מקור: מסכת בבא בתרא דף צא.

מלכת שבא

שם: בלקיס

מקור: מסורת מוסלמית

שם נוסף: מכדה

מקור: מסורת אתיופית

המסורת האתיופית, שייחסה את מוצא השושלת הסולומונית למלכת שבא, מכירה אותה בשם מכדה (Makeda), שפירושו הוא "לא כך".

אשת איוב

שם: סיטיס

מקור: ספר דברי איוב

על-פי ספר דברי איוב, המשתייך לספרים החיצוניים, אשתו של איוב נקראה סיטיס. על-פי הספר אשתו מתה כחלק מהניסיונות שהועמד בהם, ולאחר מכן נשא לאישה את דינה, בת יעקב ולאה.

אם המן האגני

שם: אמתלאי בת עורבתי

מקור: מסכת בבא בתרא דף צא.

אביו של חבקוק

שם: דקר

מקור: ספר תפילות הפלשים, "תפילת המלאכים לאל אחד".

אביו של יואב בן צרויה

שם: שריה

מקור: ספר דברי הימים א', פרק ד', פסוק י"ד: "ומעונתי הוליד את עפכה ושכיה הוליד את יואב אבי גיא חקשים", ובתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן יט) ישנה תשובה של רבינו האי גאון שכתב "וששאלתם יואב בן צרויה למה נקרא בשם אמו כי שם אביו ידוע הוא דכתיב ושריה הוליד את יואב אבי גי חרשים, ומתוך שהייתה אמו אחות המלך דוד נקרא על שמה לגדלהו בה", פשוטו של מקרא אינו מדבר על יואב שר הצבא.

אישים עם שמות כפולים במקרא

צפורה

שם: פניני

מקור: מדרש פתרון תורה פרשת שמות

האישה הכושית

שם: צפורה

מקור: תלמוד בבלי, מסכת מועד קטן, דף ט"ז, עמוד ב'

אבן עזרא ורשב"ם סברו שהייתה זו אישה נוספת של משה.

אסנת אשת יוסף

שם: בתה של דינה בת יעקב שנולדה בעקבות מעשה שכם בן חמור, ואומצה על ידי פוטיפר, שהיה סריס ולא יכול היה להביא ילדים לעולם.

מקור: פרקי דרבי אליעזר, פרק ל"ח.

קטורה

שם: הגר

מקור: בראשית רבה, פרשה ס"א, פסקה ד', ומדרש תנחומא.

רבים חלקו על זיהוי זה, במדרש ובמפרשי הפשט

רעואל

שם: יתרו

מקור: מכילתא דרבי ישמעאל יתרו – מס' דעמלק יתרו פרשה א

שם: אבי יתרו

מקור: ספרי בהעלותך י כט

שפרה ופועה

שם: יוכבד ובתה מרים

מקור: תלמוד בבלי, מסכת סוטה, דף י"ג, עמוד א'

שם נוסף: יוכבד, וכלתה אלישבע בת עמינדב

מקור: תלמוד בבלי, מסכת סוטה, דף י"ג, עמוד א'

רבים סברו שאלה זוג מיילדות מצריות.^[6]

לקריאה נוספת

- יאיר זקוביץ, "לכולם שמות יקרא" - על זיהוי אלמונים בספרות המקרא", עיוני מקרא ופרשנות ט, תשס"ט, עמ' 441–468.
- הרב חיים קנייבסקי, למכסה עתיק (<https://www.hebrewbooks.org/49913>), באתר HebrewBooks

הערות שוליים

1. הרב שלמה אלגאזי בראש ספרו תולדות אדם כותב ששמה אמורע בת ברכיאל
2. תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, דף צ"א, עמוד א'
3. חיים דוד אזולאי, ספר עבודת הקודש, כף אחת, סעיף ט (<https://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=41865&pgnum=180>), באתר HebrewBooks
4. תפסיר לקוראן, סורה 12, איה 21

5. בגמרא "צללפונית", ויש שגורסים בה "הצללפוני" על פי הפסוק שלהלן.

6. ילקוט שמעוני יהושע ט, וראה הרחבה בערכך

דף זה נערך לאחרונה ב־17 באוקטובר 2021, בשעה 17:04.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0; ייתכן שישנם תנאים נוספים. ר' את תנאי השימוש לפרטים.

- מדיניות פרטיות
- אודות ויקיפדיה
- הבהרות משפטיות
-
- מפתחים
- סטטיסטיקות
- הצהרה על עוגיות